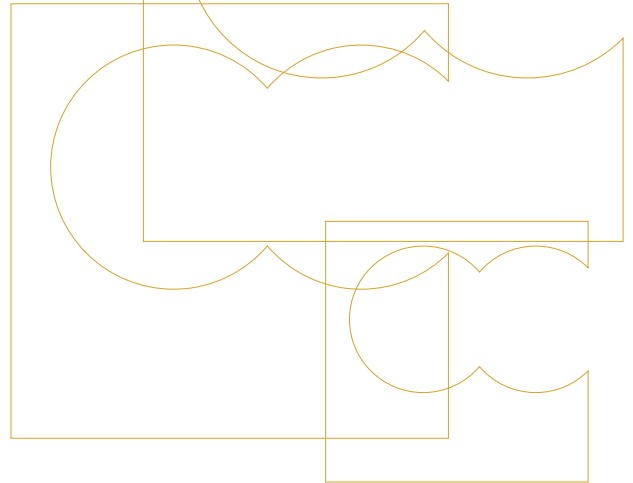

GAZTEAK ETA EUSKARA PANDEMIA GARAIAN

JONE GOIRIGOLZARRI GARAIZAR

Deustuko Unibertsitateko irakaslea. Gizarte Zientzietan doktorea eta Soziologian eta Gizarte eta Kultura Antropologian lizentziatua

C OVID19ak eragindako egoerak bizitzako esparru guztiei eragin die, baita hizkuntzen kudeaketa eta erabilerari ere. Alarma-egoera ezarri eta lasterrera hasi ziren ardurak. Mundu mailan gaitz kutsakorrari aurre egin eta informazio oker eta engainagarria ekiditeko osasun publikoaren gaineko informazioa herritarrek ulertzen dituzten hizkuntzetan helarazteko beharra aldarrikatu zuten aditu ugari. Gurean, krisiaren kudeaketan euskara bigarren plano batean geratu izana ohartarazi zuten euskalgintzako eragile eta herritar askok; eta itxialdian zehar ardura berezia sortu zuen aurrez aurreko eskolarik gabe geratu ziren ume eta gazteen kasuak. Itxialdi-osteko pandemia testuinguruak ere izan du eraginik gazte askoren euskara erabileran. Idatzi honetan hizkuntza gutxituaren erabileraren aldeko mudantza prozesuetan murgilduta dauden herri giro erdaldunetako gazteen bizipen eta esperientziak izango ditugu hizpide, pandemiak prozesuotan zernolako eragina izan duen hausnartzeko. Horretarako, azken hilabeteotan Equiling ikerketa

proiektuaren baitan egindako hainbat elkarrizketa eta aurretik metatutako ezagutza izango ditugu oinarri.

Euskalgintzan diharduten agenteen artean adostasuna zabala da: euskararen biziberritze-prozesuaren egungo erronka nagusia erabileran dago; alegia, euskara ikasi eta ezagutzen dutenak “hiztun aktibo” bilakatzeko hautua burutzean. Aktibazioa baina ez da egiteko erraza. Euskararen erabileraren aldeko mudantza prozesuak oso prozesu malkartsuak izan ohi dira berez, hizkuntzaren presentzia soziala murrizta den testuinguruetan, behinik behin. Hala, euskara erabiltzeko hautu kontzientea burutzea prozesu luze eta gorabeheratsu baten lehen urratsa izan ohi da, non “arrakasta” ez dagoen ziurtatuta. Gaztelania hizkuntza nagusi den herrietako gazte askoren sentipena da euskararen erabilera ez dutela inoiz bermatua: garai batzuetan euskara agertuko da, indartsuago ala motelago, beraien bizitzetan, eta beste batzuetan berriz lozorroan sartuko da, ahalik eta

denbora batera atzera ere loratzen hasi arte. Pandemia lozorro luzea izan da gazteotako askorentzat, beraien euskararen aldeko ibilbideak zeharo kolpatuz.

Osasun krisiari aurre egiteko neurri aldakorrek -udalerrien itxiera perimetrara, etxeratze-agindua, elkarretaratzeko mugak, tabernen ordutegi murrizketak, etab.-, gazteen bizitza hankaz gora jarri dute. Hala, etxeak eta ikasketa eremuak inoiz eta protagonismo handiena bereganatu dute gazte askoren bizitzetan. Unibertsitateko ikasle batek adierazi bezala, pandemia garaian unibertsitatea izan da berarentzat adinkideekin sozializatzeko ia espazio bakarra. Hala, gazteak beraien garapenerako horren garrantzitsua duten aisialdi edo, zehatzago esateko, aisia-gune gabe gelditu dira. Gaua desagertu zaie, aktibismoa murriztu, kultur eta kirol jarduerak gutxitu. Eta horrek denak harreman sarea aldi baterako zeharo murriztu die. Lagun intimoenez harago, hilabetez egon dira ezagun asko ikusi eta jende berria ezagutu gabe.

Deskribatutako egoerak euskararekiko kontaktuan ere nabarmen eragin die gazteei, baita modu ezberdinean eragin ere. Sare intimoetan, zeinetan pandemiak gutxien eragin dituen, euskara erabiltzeko aukeraren bat duten gazteek zelan edo halan euskararekiko lotura mantentzea lortu dute; berriz, erabilera aukerak esparru eta harreman sozial zabalago eta noizbehinkakoagotan dituztenek, hala nola, euskararekin identifikatzen dituzten jarduera eta guneetan -Bilboko Kafe Antzokian, herri eta auzoetako txosna giroan, aktibismoan, etab.- euskara erabiltzeko aukerak erabat

murriztuta ikusi dituzte. Aldi berean, berriz, pandemiak inposatutako egoera aukera moduan bizi izan dutenak ere izan dira, erabilera esparru berriei tartea eginez. Esaterako, itxialdian eta teknologiek eskainitako baliabideak probestuz praktika komunitate birtual ezberdinetara batu direnak, umeeekin mintza-praktika saioetan konprometitu direnak, literatura euskaraz irakurtzeari ekin diotenak, etab. Edonola ere, pentsa daiteke euskararen hiztun aktibo izateko ahaleginean diharduten testuinguru oztopotzaileetako gazte askoren bizipenean pandemiak etenetik aukeratik baino gehiago izan duela.

Euskara erabileraren aldeko mudantza prozesuetan baina hizkuntza erabiltzeko aukerak izan edota aukerak hautematea ez da elementu giltzarri bakarra. Prozesuetan elementu emozionala ere gako garrantzitsua da. Emozioak hizkuntza gutxituekin lotutako esperientzia guztietan daude presente: hiztun aktibo bihurtzeko motibazioan, unean-unean hizkuntza bat ala beste aukeratzeko gogo-aldartean, elkarrekintza jakinetan zein luzera begira hizkuntzari eusteko irrotasun eta pertseberantzian, lortutako emaitzaren pertzepzioan, etab. Lotsa, tristezia, frustrazioa, poztasuna, ilusioa, harrotasuna zein beldurra oso sentipen orokortuak dira mudantza prozesuetan, eta euskararen erabilerari begira elementu indartzaile ala mugatzaile moduan jokatu dezakete. Pandemiaren bigarren olatuan Gazteen Euskal Behatokiak egindako inkestak erakutsi du gazteek *amorrua*, *kezka*, *asperdura*, *tristura*, *antsietatea* nabarmen sentitu dituztela azken hilabeteotan. Motibazio falta eta apatia ere normalean baino barreiatuago egon dira gazteen sentipenetan. Pentsatzekoa

da aldarte orokortu horrek ere izan duela eraginik euskararen erabileran. Horrela zioen euskararekin erabat konprometituta dagoen Bilbotar gazte batek Euskaraldiaren bigarren edizioan parte hartuko zuen galdetuta:

Orain, niri gertatu zaidana da, desmotibatuta nagoenez, agian konfinatuko gaituztelako edo mila gauza egin nahi dituzu, nik ere ez ditut ilusioak egin nahi. Esan nahi dudana da, o sea, azkeneko urte honetan bizi izan ditut hainbeste frustrazio, nagoela une batean ez dakit... ilusioa badut, baina ez dut topera joan nahi ezerrekin, zeren ilusioa hartu eta frustratuko naiz, eta Euskaraldiarekin berdin. [...]
Lehen arazoak bagenituen orain arazo gehiago. Indarrak neurtu behar dira, eta nik inkluso, pentsatu dut ez parte hartzea. Orain dela bi urte izango zen, bueno, bueno, bueno... ez nioke nire buruari inoiz barkatuko. Orain ba, beitu, ariketa bat da... nik neure burua zaindu behar dut, ez da kasua baina adibide bat da, igual ez da momentua, eta igual ez dut esfortzu hau egin nahi. Igual da: utz nazazue bakean!

Aipu honek euskararen aldeko mudantza prozesuen funtsa ulertzeko gako asko eskaintzen dizkigu. Hasteko eta behin, bere dimentsio emozionala eta izaera gorabeheratsua. Zentzu horretan, ezin dezakegu ahaztu hizkuntzak gazteen bizitza alderdi bat gehiago direla eta, nahiz eta garrantzia handikoa izan, askotan bestelako elementu batzuk aurrea hartzen

diotela. Hala, esan daiteke, euskararen erabileraren aldeko hautua oso zirkunstantziala dela askotan, euskaraz mintzatuko diren harreman sareak egonkortu arte, behinik behin.

Amaitzeko, pandemiaren testuinguruan hainbat gazterekin egindako elkarrizketek agerian utzi dute erabileraren hizpide dugunean aurrez-aurreko elkarrekintzek duten nagusitasuna. Nahiz eta azken hilabeteetan sare sozialen erabileraren nabarmen ugartu, egun oraindino komunitatea *offline* irudikatzen dugu, gure egunerokoan teknologiek duten indarra bigarren plano batean jarriz.

Pandemia gure eguneroko "normaltasunaren" eten edo parentesi moduan ikusteko nahia agertu dute komunikabide zein jendartearen parte esanguratsu batek, ezagunak lasaitasuna ematen omen digulako eta segurtasuna eskaini. Beste batzuentzako esperimendu erraldoia izan da gehiago. Ezin ukatu daiteke pandemian zehar gauza asko eta eremu askotan gertatu direla. Horietako zenbaitek garatzen jarraituko dute eta beste batzuk lehengora bueltatuko dira. Momentu honetan ikerlarion egitekoa hilabeteotan gertatutakoa arretaz dokumentatzea da, joera berriak identifikatzea eta aurrera begira jartzea. Euskalgintzari egokituko zaio, beste behin, euskal komunitatearen lidergoa hartuta, berritzaile izatea eta euskara erabiltzeko aukera berriak berasmatzea.